

HASTA HAKLARI KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Hak sözcüğü, “hukuka uygunluk, adalet; hukukun, adaletin gerektirdiği ve birine ayırdığı şey” diye tanımlanmaktadır. Hasta hakları, esasta insan haklarının sağlık bakım hizmetlerine uygulanmasıdır.

İnsan hakları, insanın insan olması nedeniyle, onun bütün yönleriyle kişiliğini korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan evrensel ilke ve kurallar bütünü olarak tanımlanmaktadır. İnsan hakları, insan onurunu güvence altına alan haklardır.

İnsan hakları tarihi, uzun ve özverili bir geçmişe sahiptir. Adım adım gerçekleşen gelişmelerin ürünüdür. İnsan haklarındaki gelişme, “olması gereken” hakların “olanlara” dönüşmeye, yani yazılı ulusal ve uluslararası hukuka girerek güvenceye alınmasıyla, devam etmektedir.

İnsan haklarının tarihsel gelişimi, temelde birbirini izleyen aşağıdaki üç kuşak içinde gerçekleşmiş ve sürmektedir.

1. Kuşak İnsan Hakları: Kişisel ve siyasal haklardır. Özelliği koruyucu haklar olmasıdır. Devleti sınırlandırır, devlet kişinin özel alanına girmez. Siyasal haklar, yönetime katılma ve mülkiyet hakkı, yurttaşlık ve vergi yükümlülüğü bu kuşak haklardandır.

2. Kuşak İnsan Hakları: Ekonomik, sosyal ve kültürel haklardır. Temelinde sosyal eşitlik olan bu haklar sanayi devrimi sonrası ortaya çıkmıştır. Sosyal eşitsizlikler ve işçi sınıfının bu eşitsizliklere gösterdiği tepkiler sonucu oluşmuştur. Bu tür hakların oluşmasıyla “Sosyal Devlet” anlayışı belirlenmiştir. Temel insan hakları, bu kategoride yer almaktadır.

3. Kuşak İnsan Hakları: Teknolojinin ve bilimsel ilerlemenin yarattığı sorunlar sonucu gelişmiştir. Bu kuşak haklara örnek olarak, eğitim, çocuk, kadın ve hasta hakları sayılabilir.

Son zamanlarda 4. Kuşak İnsan Haklarının da gelişmeye başladığı varsayılmaktadır. Dördüncü kuşak insan haklarına örnek olarak, bilimin kullanılmasını önleme amacıyla insan kopyalamayı önleme verilebilir.

İNSAN HAKLARI ULUSLARARASI GELİŞİMİ

İnsan Hakları kavramı bundan 900 yüzyıl önce hiçbir kimseye bir şey ifade etmez iken, zaman içinde gelişim göstermiş ve içinde birçok hakkın yer aldığı kavramlar zincirine dönüşmüştür. İnsan Haklarının tarih içinde gelişimi İngiltere’de Magna Charta Bildirgesi ile başlamış ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ne kadar devam etmiştir.

- 1215 Magna Charta Bildirgesi (İngiltere)
- 1689 Haklar Bildirgesi (İngiltere)
- 1775 Bağımsızlık Bildirgesi (Amerika)
- 1789 İnsan Ve Vatandaş Hakları Evrensel Bildirgesi (Fransa)
- 1948 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

1948’de Birleşmiş Milletler uluslararası düzeyde genel insan hakları ile ilgili bir anlaşma yapmış ve birçok ülke tarafından imza edilmiştir. Bu anlaşmada temel haklar (yasama hakkı, mülkiyet hakkı, seçme ve seçilme hakkı) belirtilmiştir. Bu haklar geliştikçe ayrıntılara girilmiştir. Sağlık hakkı ve ona ilişkin olarak hasta hakları, insan haklarının ikinci aşamasında devreye girmiş, üçüncü aşamasında ise ayrıntılı olarak geliştirilmiştir.

Dünya Hekimler Birliği’nin 1949’da Londra-İngiltere’de kabul ettiği “ Uluslararası Tıbbi Etik Yasası”yla, Hipokrat And’inde yer alan, özellikle hizmeti alana “zarar vermeme” ilkesine kapsamlı olarak yer verilmiştir.

HASTA HAKLARI KONUSUNDA ULUSLARARASI MEVZUATIN GELİŞİMİ

Hasta Hakları Kavramı ilk olarak Amerika'da hastalara daha kaliteli hizmet sunmak düşüncesi ile yola çıkan bir grup hekim tarafından ortaya atılmış olup, daha sonra uluslararası birçok bildirme ile gelişimini sürdürmüştür.

- 1972 Amerika Hastaneler Birliği Hasta Hakları Bildirgesi
- 1981 Dünya Tabipler Birliği Lizbon Hasta Hakları Bildirgesi
- 1994 Dünya Tabipler Birliği Amsterdam Hasta Hakları Bildirgesi
- 1995 Dünya Tabipler Birliği Bali Hasta Hakları Bildirgesi
- 2002 Hasta Haklarına İlişkin Avrupa Statüsü Sözleşmesi

Amerika Birleşik Devletleri'nde 1900'lü yılların başından bu yana hastaların hastanelere karşı açtığı seri davalardan sonra 1972'de Amerika Hastane Birliği, "Hasta Hakları Bildirgesi"ni yayınlamıştır. Bu bildirmede "hastanın hastalığının tanısına, tedavisine ve prognozuna ilişkin doğru, eksiksiz ve anlayabileceği dilde bilgi almaya ve akla uygun bir karar verebilmesine olanak sağlanmasını beklemeye hakkı vardır" anlatımı yer almaktadır. Bunu Dünya Hekimler Birliği'nin 1981'de Lizbon-Portekiz'de kabul ettiği Lizbon Bildirgesi (Hasta Hakları Bildirgesi) izlemiştir. Bu bildirmeye göre; hastanın hekimini özgürce seçme, hiçbir baskı altında kalmadan karar verebilen hekim tarafından bakılabilmek, kendisine önerilen tedaviyi kabul veya reddetmeye, kendisi ili ilgili tıbbi veya özel bilgilerin gizliliğine saygı duyulmasını beklemeye, onurlu bir şekilde ölmeye, ruhi ve ahlaki teselli kabul veya reddetmeye hakkı vardır. Lizbon Bildirgesi esas olarak uzun yıllardır bilinen ve uygulamaya çalışılan temel hekimlik kurallarını hasta hakları başlığı altında düzenlemiştir. Fakat sağlık hizmetleri ile ilgili birçok ayrıntılı sorun bu bildirmede yer almamıştır.

Lizbon Bildirgesi'nin eksiklikleri daha sonra hazırlanan Avrupa Hasta Hakları Bildirgesi (Amsterdam1994) ve Dünya Tabipleri Birliği Hasta Bildirgesi (Bali 1995) ile önemli ölçüde giderilmiştir. Her iki bildirmede hasta hakları esas olarak beş başlık altında toplanmıştır;

- Tıbbi bakım hakkı,
- Bilgilendirme,
- Onur,
- Mahremiyet, ve özel hayata saygı,
- Başvuru.

HASTA HAKLARI KONUSUNDA ULUSAL MEVZUATIN GELİŞİMİ

Türkiye'de hasta-hekim ilişkilerini düzenleyen ilk yazılı metin, Türk Tabipleri Birliği tarafından 1960'da hazırlanan "Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi"dir. Bu nizamname "Hekimlik ve Meslek Etiği Kuralları" adı altında yeniden düzenlenerek Türk Tabipler Birliği'nin Ekim 1998'de Ankara'da yaptığı 47. Büyük Kongresi'nde kabul edilmiştir.

01.08.1998 tarihinde hasta haklarını somut olarak göstermek, sağlık hizmetinin verildiği her yerde, sağlık hizmetini alan herkes faydalanmasını, hak ihlallerinden korunmasını, gerekirse hukuki yollara başvurabilmesini sağlamak amacı ile Hasta Hakları Yönetmeliği (01.08.1998 tarih ve 23420 sayılı) yayınlanmıştır.

15.10.2003 tarih hasta hakları uygulamalarını planlamak, uygulamak, denetlemek ve değerlendirmek amacı ile Sağlık Tesislerinde Hasta Hakları Uygulamalarına İlişkin Yönerge (15.10.2003 tarih ve 19499 sayılı) yayınlanmış ve Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü Hasta Hakları Şube Sağlık Bakanlığı tarafından uygulamalar sırasında karşılaşılan aksaklıkların giderilmesi ve 2005 yılı içinde bakanlığımıza bağlı tüm sağlık kurum ve kuruluşlarını kapsayacak şekilde yaygınlaştırılması amacı ile, ilgili Yönerge günün gereklerine göre revize edilerek, 26.04.2005 tarihinde yeniden düzenlenmiş ve Sağlık Müdürlükleri bünyesinde Hasta Hakları İl Koordinatörlükleri kurulurken, yatak sayılarına göre her hastanede hasta hakları birimi veya hasta hakları iletişim birimi oluşturulmuştur.

HASTA HAKLARI BİRİMİ VE HASTA HAKLARI KURULU

Kocaeli Devlet Hastanesi Hasta Hakları Birimimiz Eylül 2004 tarihinde Türkiye’de kurulan il 60 birimden biri olup, amacımız; hastanemiz ve buraya bağlı sağlık tesislerinde yaşanan hasta hakları ihlalleri ile bunlara bağlı ortaya çıkan sorunların önlenmesi; sağlık hizmetlerinin hasta memnuniyetine uygun şekilde ve insan onuruna yakışır biçimde sunulması; hasta ve hasta yakınları ile sağlık personelinin eğitilmesidir.

Hasta hakları ihlallerine ilişkin kendisine ulaşan başvuruları inceleyen ve sonuçlandıran; hasta hakları uygulamalarını geliştirmek için çalışmalar yapan Hastane Hasta Hakları Kurulu mevcuttur. Kurul kararlarını oy çokluğu ile almaktadır.

HASTANE HASTA HAKLARI BİRİMİ

GÖREVLERİ:

1. Hasta hakları uygulamalarının geliştirilmesi için yerel düzeyde çalışmak
2. Birimlere ulaşan başvurular kapsamında başvuru bildirim formunu doldurmak ve belirtilen süre içersinde incelemek
3. Hasta hakları merkez birimi tarafından hazırlanan anketlerin uygulamasını sağlamak
4. Hasta hakları merkez biriminin hazırlamış olduğu hizmet içi ve halkın sağlık eğitimi çalışmalarına yardım etmek
5. Şikayet ve Öneri Kutuları kanalıyla gelen başvuru, öneri ve teşekkürleri Başhekimlik bilgisi dahilinde değerlendirmek

İŞLEYİŞİ :

1. Hastanın görüş ve şikayeti aynı gün alınır ve şikayet formu doldurtulur.
2. Çok acil bir durum varsa çözülmesi yolunda hastane idaresi aynı gün bilgilendirilir.
3. Şikayete maruz kalan hastane çalışanından 1 gün içinde bilgi istenir. Hastane çalışanı bu bilgiyi en geç 2 gün içinde cevaplandırmak zorundadır.
4. Taraflar dışında bilgi alınması gereken kişiler varsa onlardan da bilgi istenir (2 gün içinde)
5. Alınan tüm bilgiler ve belgeler hastane hasta hakları kuruluna dosya oluşturularak üçüncü günün sonunda dağıtılır. Kurul haftada bir toplanarak (kurulun kendisinin belirleyeceği gün ve saat) dosyaları değerlendirir ve oy çokluğu ile karar verir
6. Karar hasta hakları birimine bildirilir. Hasta hakları birimi raporları arşivler.
7. Şikayetten sonra en geç 15 iş günü içinde sonuçtan taraflar haberdar edilir.

Hastaya;

- Karar hakkında bilgi verilir.
- Bu aşamadan sonra yapması gerekenler konusunda bilgi verilir.
- Hastanın sonraki süreci takip etmesini kolaylaştırıcı olmak üzere irtibat veya kayıt numarası verilir.
- Kararın sonucu idari ve adli takip açısından hastane idaresine ve hasta hakları merkezine bildirilir.
- Tüm bunlar şifahi bilgi verilmesinin yanında muhakkak resmi evrakla başvuru sahibine bilgi verilir.

Personele;

- Kurulun kararı ilgili personele bildirilir.
- Kurul ilgili personeli kusurlu bulmuş ise dosya gerekli idari ve adli takibat için Başhekimliğe üst yazı ile iletilir.
- İdare, 657 sayılı kanuna göre gerekli idari veya adli takibi yapar.

HASTANE HASTA HAKLARI KURULU

KURUL ÜYELERİ

- Başhekim yardımcısı
- Hasta hakları birim sorumlusu
- Hastane içinde yetki almış sendika temsilcisi
- Şikayet edilen personelin birim sorumlusu
- Hasta hakları konusunda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşu temsilcisi
- İl Genel Meclis Üyesi
- Valilik tarafından belirlenen bir vatandaş
- Varsa hastanın avukatı

GÖREVLERİ

- Hasta hakları ihlallerine ilişkin kendisine ulaşan başvuruları incelemek, değerlendirmek ve sonuçlandırmak.
- Hastanede hasta hakları uygulamalarını geliştirmek için Başhekimliğe önerilerde bulunmak.

ŞİKAYET BİLDİRİM YOLLARI

Hasta ve hasta yakınları tüm müracaat ve şikayetlerini Hasta Hakları Birimimizden, Sağlık Bakanlığınca oluşturulan Web Sitesi üzerinden ya da Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezinin (SABİM) 184 numaralı telefon hattından yapabilirler.